

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Socialsekreterares kunskaper om relationsnära våld mot kvinnor med fysisk funktionsnedsättning

Linda Mathiasson

Kandidatuppsats (SOPA 63)
Aktuell termin Hösten 2016

Handledare: Maria Bangura Arvidsson

Abstract

Author: Linda Mathiasson

Title: Social Welfare Secretary knowledge of domestic violence against women with physical disabilities

Supervisor: Maria Bangura Arvidsson

Assessor: "tacit knowledge", "disabilities", "domestic violence"

The purpose of the study is to find out what experience the social workers have of violent relationships involving women with physical disabilities.

I have done a qualitative study with interviews, and I have done five interviews with social workers from four municipalities in Western Sweden. I have tried to find out what the different types of knowledge are, and to what degree this knowledge is available to the social workers, when it comes to close relationships with violence against women with physical disabilities. I have used theoretical tacit knowledge, that I have used is based on the theory what we all should know but we can't put words.

The social workers have also described how complex the close relationships with violence combined with physical disabilities are, which in turn makes different demands on the support and needed efforts, and other professionals who meet these women also need to have knowledge of the problem close relationship violence.

The definitions that social workers use, when it comes close relationship violence is consistent with the definition of The National Board of Health and Welfare. However, no one mentioned the violence in close relationship, when based on honour-related violence, sibling rivalry, conflicts with relatives, or same-sex relationship.

Innehållsförteckning

1	Problemformulering	4
1.1	Syfte	6
1.2	Frågeställningar	6
2	Definitioner	6
2.1	Relationsnära våld	6
2.2	Funktionsnedsättning	7
3	Orientering av kunskapsläget	8
3.1	Relationsnära våld	8
3.2	Funktionshinder och relationsnära våld	11
4	Teoretiska utgångspunkter	14
4.1	Professionell kunskap	14
4.2	Tyst kunskap	15
5	Metod	16
5.1	Val av metod	16
5.2	Tillvägagångsätt	17
5.3	Urval	18
5.4	Bearbetning och analys	18
5.5	Resultatets tillförlitlighet	19
5.6	Etiska överväganden	19
6	Empiri och analys	20
6.1	Presentation av intervjupersonerna	20
6.2	Definitioner	20
6.3	Hur beskrivs våld i nära relationer på kommunernas hemsidor	23
6.4	Omfattning av relationsnära våld	25
6.5	Orsaker till relationsnära våld	26
6.6	Professionell kompetens	27
6.7	Kompetens från erfarenheter	31
6.8	Vilken kunskap förmedlar socialsekreterarna	33
6.9	Samverkan	35
6.10	Tillgänglighet	37
7	Sammanfattande diskussion	38
7.1	Förslag till framtida forskning	40
	Referenser	41
	Bilagor	43
	Bilaga 1: Intervjuguide	43
	Bilaga 2: Informationsbrev	44

1 Problemformulering

Våld i nära relationer kan ses som både ett folkhälso- och ett samhällsproblem. Våld i nära relationer mot kvinnor med funktionsnedsättning utgör enligt en rapport framtagen av (NCK), Nationellt Centrum för Kvinnofrid, (2013:1) ett allvarligare samhällsproblem än vad våld i nära relation generellt sett gör. I rapporten från NCK (2013:1) framkommer det att relationsnära våld mot personer med funktionsnedsättning är ett forskningsområde där det finns stora kunskapsluckor inte minst när det gäller bemötande av personer med funktionsnedsättning. I rapporten *"Ta ansvar för sina insatser"*, socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor (2006), så nämns det att kunskapen när det gäller relationsvåldsutsatta kvinnor med funktionshinder är begränsad och att det främst gäller omfattningen av och hur det relationsnära våldet yttrar sig mot dessa kvinnor.

Utvecklingscentrum Dubbelt Utsatt (Torgny, 2008) skriver i sin rapport, att en kvinna som är beroende av den som slår på grund av funktionsnedsättningen gör att det går att anta att dessa kvinnor stannar längre i relationen än vad personer som inte har någon funktionsnedsättning och som är utsatta för relationsnära våld. I undersökningen som Utvecklingscentrum Dubbelt Utsatt gjort bland kommunerna i Västra Götaland så har de flesta kommuner handlingsplaner för våldsutsatta kvinnor men endast 14 av 40 kommuner nämner att kvinnor med en funktionsnedsättning är särskilt utsatta (Torgny, 2008). I samma rapport framkommer att riktlinjer helt eller delvis saknas när det gäller våldsutsatta kvinnor med funktionsnedsättning, så kallat dubbelt utsatta (ibid). I samma undersökning visar det sig att kommunernas funktionshinderenheter saknar beredskap när det gäller relationsnära våld mot kvinnor med funktionsnedsättning och skyddat boende, (Torgny, 2008). Samtidigt finns det en vilja att stödja dubbelt utsatta kvinnor, (ibid). Det finns idag stereotypa föreställningar som bidragit till normskapande kring personer med funktionsnedsättning och bland annat sexualitet (NCK 2013:1 s 36), Exempelvis nämns att det finns ett alltför ensidigt fokus på beroende, negativ självuppfattning och en önskan om att vara till lags från de funktionsnedsatta kvinnornas sida. Utifrån dessa föreställningar är det viktigt att kunskapen och erfarenheter om relationsnära våld mot personer med funktionsnedsättning ökar, (ibid). Det framkommer vidare i

NCK:s rapport (2013:1) att kunskap om relationsnära våld inom bland annat socialtjänsten är en förutsättning för att hjälp ska kunna erbjudas kvinnor med funktionsnedsättning som också är utsatta för relationsnära våld, (ibid).

Socialstyrelsen (2016) skriver på sin hemsida att våldsutsatta kvinnor med funktionsnedsättning är en glömd grupp och att kvinnor med funktionsnedsättning utsätts för relationsnära våld i lika stor utsträckning som vad andra kvinnor gör. De skriver också att detta länge varit ett dolt samhällsproblem både när det gäller forskning och i den offentliga debatten i stort, (ibid). Och i en rapport från Brottsförebyggande rådet (BRÅ 2007:26) framkommer det att det finns en kunskapsbrist gällande våld mot funktionsnedsatta och att en förutsättning är att våldet synliggörs.

När det gäller gruppen funktionsnedsatta kvinnor som lever i relationsnära våld så är denna grupp ännu osynligare jämfört med relationsnära våldsutsatta kvinnor i stort eftersom livsvillkoren för kvinnor med funktionsnedsättning ser annorlunda ut, (Torgny, 2008).

Ett socialt problem är något som har fått acceptans på samhällets olika arenor och relationsnära våld mot kvinnor med funktionsnedsättning (dubbelt utsatta) kan ses som ett socialt problem då det är en problematik som uppmärksammas av bland annat Socialstyrelsen, genom regeringsproposition (2012/13:108). Två konkreta exempel är Kvinnofridslagstiftningen som efter att den slogs fast har gjort att relationsnära våld ses som ett socialt problem och när det gäller funktionsnedsättning så är Lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade (LSS) en rättighetslag vilken gör det möjligt för personer med funktionsnedsättning att få hjälp och stöd.

När det gäller relevans för socialt arbete så är denna studie om socialsekreterares kunskaper om relationsnära våld mot kvinnor med fysisk funktionsnedsättning relevant för socialt arbete utifrån att relationsnära våld är ett accepterat socialt problem.

1.1 Syfte

Syftet med studien är att studera vilka typer av kunskap socialsekreterare har när det gäller relationsnära våld mot kvinnor med fysiska funktionsnedsättningar.

1.2 Frågeställningar

1 Vilka kunskaper har socialsekreterare om relationsnära våld mot kvinnor med fysiska funktionsnedsättningar?

2 Hur beskriver socialsekreterarna relationsnära våld mot kvinnor med fysisk funktionsnedsättning och varifrån har de fått denna kunskap?

3 Vilka förtjänster och brister ser socialsekreterarna i den kunskap och de insatser som finns för kvinnor som utsätts för relationsnära våld mot kvinnor med funktionsnedsättning?

2. Definitioner

2.1 Relationsnära våld

Mäns våld mot kvinnor är ett brott som ryms i FN:s deklaration mot mänskliga rättigheter, vilka antogs av generalförsamlingen i FN år 1993. I dessa framgår att det finns en avsiktsförklaring att stater som antagit deklarationen också ska verka för att avskaffa mäns våld mot kvinnor, (Nationellt Centrum för Kvinnofrid, 2013:1). Då Sverige har antagit FN:s deklaration om mänskliga rättigheter och är ett av de länder som också skrivit under på att mäns våld mot kvinnor är ett brott, så är det också ett brott när det gäller relationsnära våld mot kvinnor med funktionsnedsättning.

I Sverige verkar de flesta myndigheter numera använda sig av Isdals (2006) definition av relationsnära våld. Relationsnära våld kan innebära något av följande: psykiskt (verbalt), fysiskt (slag, hindrande), ekonomiskt, latent, sexuellt, materiellt och även motvåld.

”Våld är varje handling riktad mot en annan person, som genom denna handling skadar, smärtar, skrämmer eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller från att göra något den vill avstå.”

Per Isdals definition)

FN har en definition som till viss del skiljer sig jämfört med Isdal (2006). FN:s definition utgår mer från att det är män som slår och kvinnor som är våldsutsatta. FN tar upp att det relationsnära våldet kan vara fysiskt, sexuellt eller av psykisk karaktär i form av skada eller lidande för kvinnor. Förutom det tar FN:s definition också upp hot som gäller sådana handlingar, tvång och godtyckligt frihetsberövande, oavsett om det sker i privat (hemmet) eller offentligt, (Förenta Nationerna, 2016).

”Varje könsrelaterad våldshandling som resulterar i fysisk, sexuell eller psykisk skada eller lidande för kvinnor, samt hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande, vare sig det sker i det offentliga eller privata livet.”
(FN:s definition)

2.2 Funktionsnedsättning

När det gäller funktionsnedsättning så förordar Socialstyrelsen följande beskrivning av vad som är en funktionsnedsättning:

”Funktionsnedsättning är en nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga. Funktionshinder är den begränsning som en funktionsnedsättning innebär för en person i relation till omgivningen.”
(Socialstyrelsens definition)

Funktionsnedsättning enligt FN:s standardregler definieras på ett något annorlunda sätt jämfört med vad Socialstyrelsen:

”Begreppet ”funktionsnedsättning” innefattar ett stort antal olika funktions-hinder i olika befolkningsgrupper överallt i världen. Människor kan ha funktionsnedsättningar på grund av fysiska eller intellektuella skador eller sjukdomar, syn- eller hörselskador eller – sjukdomar, medicinska tillstånd eller mentalsjukdomar. Sådana skador, tillstånd eller sjukdomar kan vara av bestående eller övergående natur.”

(FN:s definition av funktionshinder)

När det gäller de olika definitionerna av relationsnära våld och funktionsnedsättning så har jag främst använt mig av Per Isdals definition när det gäller relationsnära våld och av socialstyrelsens definition när det gäller funktionsnedsättning. När det gäller dessa definitioner så är det desamma som används bland de socialsekreterare som jag har intervjuat, även om FN också har definitioner både när det gäller relationsnära våld såväl som funktionshinder. I studien *Våga se* (Finndahl, 2001) används FN:s definition om funktionshinder men det är nog den enda som tydligt nämnt och utgått denna definition.

3. Orientering av kunskapsläget

För att kunna orientera mig om kunskapsläget så har jag använt mig av Lubsearch och Libris, där jag använt sökorden "tyst kunskap", "tacit knowledge", "funktionsnedsättning", "disabilities", "våld i nära relationer", "relationsnära våld" och "domestic violence". Jag har också valt att sökresultaten ska vara Peer Reviewed så att det är granskade artiklar som använts. Förutom att använda dessa sökord så har jag sökt via olika rapporters referenslistor och funnit rapporter om både funktionsnedsättning och relationsnära våld, dels var för sig och dels i kombination med varandra. Jag har också sökt via organisationer som arbetar med funktionsnedsättning och relationsnära våld som Nationellt centrum för kvinnofrid, Utvecklingscentrum Dubbelt Utsatt, Brottsoffermyndigheten, Forum Kvinnor och Funktionshinder och Socialstyrelsen. s

3.1 Relationsnära våld

Relationsnära våld handlade tidigare om mäns våld mot kvinnor och om relationsnära våld förekom så ansågs det vara ett problem som tillhörde familjen och därmed ett individuellt problem. Det fanns då inte heller på den politiska agendan och sågs inte som en offentlig angelägenhet, (Mattsson, 2011, s 4). Det finns antydningar till att det var först på 1980-talet som den politiska diskussionen om det sociala problemet mäns våld mot kvinnor fick någon effekt att tala om, men det var dock inte förrän på 1990-talet, i samband med att kvinnofridsreformen kom till som det blev någon egentlig förändring (ibid, s 5). Efterhand som kvinnofridsreformen tog form så ökade debatten och det politiska intresset för frågan om våld i nära relation vilket

gjorde att det år 1997 kom en lagförändring, vilken innebar att det blev ett större samhälleligt ansvar till att ge stöd till någon som blivit utsatt i hemmet på grund av våld eller övergrepp, (Mattsson, 2011, s 5). Den lagändring som kom till efter proposition 1997/98:55 medförde en förändring i socialtjänstlagen vilken lade ett större ansvar på socialtjänsten när det gällde att ge stöd och hjälp i samband med våld i nära relation, (prop. 1997/98:55).

Begreppet mäns våld mot kvinnor har bytts ut mot våld i nära relation utifrån att förståelsen har ökat och att relationsnära våld inte enbart behöver förekomma i en relation utan kan ske på olika sätt, såsom mot barn, i samkönade relationer eller av kvinna mot man (Mattsson, 2011, s 5). Det har också gått mot att kommuner öppnat kriscenter som riktar sig till personer som upplever våld i nära relation, (ibid s 5). Utifrån att socialtjänsten numera är en central aktör i dessa frågor så har det blivit vanligare med verksamheter som riktar sig till och tar emot både kvinnor, barn och män (ibid s 5–6).

I kvinnofridslagstiftningen definieras relationsnära våld som mäns våld mot kvinnor vilket gör att de ses som könsspecifika, (Sahlström, 2001). Regeringen (1997/98:55) visar i Kvinnofridspropositionen att det är viktigt att förstå könsskillnaderna när det gäller relationsnära våld. En kvinna med funktionsnedsättning hamnar inte sällan i en beroendeställning, (Sahlström, 2001). År 1998 kom lagen om kvinnofridskränkning (Brottsbalk 1962:700), vilken uppdaterades under 2016 till att även innefatta misshandel med våld genom hot. Innan denna lagändring trädde i kraft så var det från samhällets sida ett visst ointresse i frågan om relationsnära våld mot kvinnor i allmänhet och mot kvinnor med funktionsnedsättning i synnerhet, (Mattsson, 2011). Innan denna lagändring kom till så var det kvinnojourer med sitt ideella engagemang som hjälpte våldsutsatta kvinnor. Efter lagändringen så förflyttades ett allt större ansvar från dessa jourer till att istället läggas på socialtjänsten att ge stöd i frågor som rörde relationsnära våld mot kvinnor, (ibid). Lagändringen har således bidragit till att ett problem som tidigare ansetts vara privat blev ett accepterat socialt problem och lagändringen bidrog också till att det inte längre enbart ansågs som mäns våld mot kvinnor utan våld i nära relationer, (Mattsson, 2011).

Ekström, (2016) skriver i sin avhandling att socialtjänstens ansvar när det gäller att stödja kvinnor som utsatts för relationsnära våld har stärkts genom lagstiftning. Mäns våld mot kvinnor eller relationsnära våld handlar om politiska prioriteringar av hur resurser ska fördelas och det är en viktig fråga ideologiskt sett. Det har också gått mot en allt klarare uppfattning att det är välfärdsstaten som ska motverka problemet och inte som förut enbart ideella krafter som kvinnojourer (ibid). Ekström (2016) tar även upp hur dessa kvinnors behov kan passa in i socialtjänstens organisation samtidigt som den lyfter det individuella handlingsutrymme som den enskilde socialsekreteraren har, vilket också blir avgörande för vad för slags stöd som kan komma ifråga (ibid). Det framkommer också att socialsekreterarna beskrivit att boende, ekonomiskt stöd och samtalsstöd är de viktigaste insatserna medan de våldsutsatta kvinnorna däremot belyst vikten av att få stöd i rättsprocessen (Ekström, 2016). Det stödet har inte någon av de socialsekreterare som intervjuats i studien lyft som ett prioriterat mål (ibid).

Ekström (2016) skriver att det i de kommuner som har specialiserat sig på stöd till kvinnor som utsatts för relationsnära våld och där socialsekreterarna främst utreder behov om insatser, så behöver det finnas relevanta insatser. Om inte det finns då fattas heller inget beslut om att erbjuda någon insats, (ibid). Studien visar att stödet till den våldsutsatta kvinnan blir olika beroende på vilka krav som socialsekreterare ställer för att kvinnan ska få stöd (ibid). Det är en studie som visar på hur socialtjänstens kunskap och syn på det sociala problemet står i centrum för socialtjänsten och i slutändan fungerar som måttstock till vad för sorts stöd som en kvinna som utsatts för relationsnära våld ska få (Ekström, 2016). Den lyfter också syftet med standardiserande bedömningsmetoder som till exempel FREDA, som är ett instrument för att fråga om våld i nära relationer, och att dessa har tillkommit för att det ska gå att fatta välgrundade beslut, (ibid). Samtidigt lyfter denna studie att dessa bedömningsinstrument kan vara problematiska utifrån att de flesta sociala problem är komplexa, som till exempel våld i nära relationer, (ibid). Det framkommer samtidigt att den standardisering som sker inom socialtjänsten innebär att socialsekreterarnas handlingsutrymme minskas (Ekström, 2016).

Ekström (2016), nämner i sin studie att regeringen i sin proposition om kvinnofrid (Prop 1997/98:55), motiverade till att socialnämnden ska verka för att kvinnor som

blivit utsatta för relationsnära våld i hemmet ska få stöd. De skulle också få hjälp att förändra sin situation (ibid). År 2001 förändrades och förstärktes lagtexten till att man skulle ta reda på om kvinnor som upplevt våld i nära relationer behövde stöd och hjälp vilken senare ändrades till att socialtjänsten ska hjälpa våldsutsatta kvinnor (Ekström, 2016). År 1998 ändrades föreskrifterna till att socialnämnden ska erbjuda ett lämpligt skydd vilket motsvarar den våldsutsattas behov av skydd utifrån den gjorda utredningen och riskbedömningen (ibid). Förutom den förändringen så har Socialstyrelsen specificerat vilka insatser som kan erbjudas och formulerat det i allmänna råd (ibid).

3.2 Funktionshinder och relationsnära våld

I en artikel av Daniel B Rosen (2006), som handlar om våld mot kvinnor och flickor med funktionsnedsättning, beskrivs att det är osäkert hur utbrett problemet med våld mot kvinnor med funktionsnedsättning egentligen är, Daniel Rosen (2006) beskriver att relationsnära våld mot kvinnor med funktionsnedsättning är runt 50 procent vanligare jämfört med våld i nära relation i det amerikanska samhället. Det beskrivs att yrkespersoner inte med självklarhet ser behoven hos dessa kvinnor som lever med funktionsnedsättning och som dessutom är utsatta för relationsnära våld, (ibid). Det beskrivs att kvinnor med funktionsnedsättning som varit utsatta för relationsnära våld ofta saknar kunskap om vilka rättigheter och skyldigheter samt vilka åtgärder som skulle behövas för att motverka relationsnära våld, (Rosen, 2008).

Finndahl (2001) beskriver att kvinnor med funktionsnedsättning upplever att dem känner sig otillräckliga och inte dugliga i ett förhållande med någon som inte själv har en funktionsnedsättning. Här framkommer också att kvinnor med funktionsnedsättning inte sällan lever i ett utanförskap vilket gör våldet till ett än mer dolt problem jämfört med relationsvåldsutsatta kvinnor i allmänhet (ibid s 10). Att kvinnor med fysisk funktionsnedsättning i större utsträckning lever i utanförskap och jämfört med andra har en större risk för arbetslöshet bidrar till ett minskat livsutrymme och till en form av kumulativ exkludering för de (Ibid).

Att kvinnor med funktionsnedsättning känner sig otillräckliga relaterar till den definition av funktionsnedsättning som Socialstyrelsen använder, där man säger att

funktionsnedsättning är en nedsättning av en funktionsförmåga (fysisk, psykisk eller intellektuell) och att funktionshindret innebär en begränsning i relation till omgivningen. Finndahl (2001) menar att det främst är FN:s definition på funktionshinder som används. I samma studie (Finndahl, 2001) framkommer det att kvinnor med funktionsnedsättning upplever att de hamnar i underläge i förhållande till personer utan funktionsnedsättning. De upplever också att den andre blir irriterad över att saker tar längre tid och att tålamodet hos någon som inte har funktionsnedsättning inte alltid finns (ibid).

Kvinnojourer och brottsofferjourer har erfarenhet av att personer med funktionsnedsättning sökt hjälp därifrån (ibid s 19). Här beskrivs också att kommunrepresentanter sagt att de vet att det förekommer fysiska, psykiska och sexuella övergrepp på kvinnor med funktionsnedsättning. De har rutiner för anmälningar men övergreppen kommer långt ifrån alltid fram (Finndahl, 2001 s 19).

I rapporten "*Ta ansvar för sina insatser, socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor*" (2006), så nämns det att kunskapen när det gäller relationsvåldsutsatta kvinnor med fysiska funktionshinder är begränsad och att det främst gäller omfattningen av och hur det relationsnära våldet yttrar sig mot dessa kvinnor. Det nämns också att det är beroende av vilken samhällssyn som råder när våldet utförs som bestämmer dessa kvinnors stödbehov och vilken kunskap som yrkesutövare har i frågan (SOU 2006:65). Det framkommer i denna rapport att kunskapen är delad och att när en rapport har kommit så har rapporten varit av bredare karaktär och med ett mindre fokus på kvinnor med funktionsnedsättning som är utsatta för relationsnära våld (ibid). Livet för kvinnor med ett eller flera funktionshinder påverkas även på andra sätt till exempel en högre grad av utestängande från arbetsmarknaden. Dessa kvinnors utbildningsnivå generellt är lägre jämfört med övriga medborgares (ibid). Det framkommer också i denna rapport om att det i socialtjänstlagen förändrats från att stå bör verka till att numera stå att socialtjänsten ska verka för att kvinnor som utsatts för relationsnära våld ska verka för att dessa kvinnor får hjälp och stöd till att förändra sin situation (Socialstyrelsen, 2006). Denna förändring har möjliggjort för kvinnor som utsätts för relationsnära våld att få stöd och hjälp från socialtjänsten på ett helt annat sätt jämfört med när det stod bör (ibid).

Malmberg & Färm, (2008), lyfter fram att den svenska handikappolitiken under åren länge har utgått från att personer med funktionsnedsättning ska kunna leva som vilken annan person som helst. När det gäller den svenska jämställdhetspolitiken så ska ingen missgynnas på grund av sitt kön när det kommer till insatser och rätten till stöd. Dessa mål har varit för sig kommit långt (ibid s 16). Rapporten belyser däremot att det inte hade kommit lika långt när det gäller den mer specifika problematiken brottsoffer – funktionshinder – kön, och att den inom jämställdhetsområdet, liksom också inom rättsväsendet lyste med sin frånvaro (Malmberg & Färm, 2008). De hänvisar till Handikappombudsmannens rapport *Från ord till handling*, (nr 10), där det påtalas att frågan om personer med funktionshinder som utsätts för brott och övergrepp behöver lyftas fram. I denna rapport framkommer att varken brottsofferjourer eller kvinnojourer har tillräcklig kunskap om funktionsnedsättning eller ens har kapacitet för att ta emot en kvinna som sitter i rullstol (Malmberg & Färm, 2008).

Malmberg & Färm (2008 s 18) lyfter ett problem när det gäller avsaknaden av statistiska uppgifter om personer med funktionsnedsättning som brottsoffer, men dem lyfter också att det saknas forskning på samma område. I sin undersökning så har de upptäckt att det sällan funnits någon systematisk eller samlad dokumentation där det handlat om brott och övergrepp mot personer med funktionsnedsättning, (ibid). Det har heller inte spelat någon roll vilken typ av myndighet som de frågat, så oavsett om det handlat om polismyndigheten, socialtjänsten, handikappomsorgen såväl som domstolsverket, så har det inte funnits någon samlad dokumentation (ibid). Malmberg & Färm (2008 s 96), ställer frågan om funktionshinder är osynliggörande eller rättssäkert. Även om polismyndigheten har som mål att funktionshindrade inte ska särbehandlas som en specifik grupp men ska hanteras som en sårbar kategori, så menar Malmberg & Färm (2008) att en våldsutsatt kvinna med funktionsnedsättning kan få sämre utgångsläge i hanteringen av ärendet. De menar också att trots det som finns nedskrivet om att funktionsnedsatta kvinnor inte ska särbehandlas, så kan dessa kvinnor oavsiktligt bli osynliggjorda både när det gäller hur och att de har utsatts för brott (ibid s 96).

I en rapport från Brottsförebyggande rådet (BRÅ 2007:28), framkommer tre teman. Dessa är osynlighet, sårbarhet och beroende, vilka tillsammans beskriver och

förklarar våld mot personer med funktionsnedsättning (ibid s7). När det gäller osynligheten beskrivs personer som har få yttre kontakter på grund av sin funktionsnedsättning. Sårbarheten träder in när det blir fysiskt svårt att skydda sig på grund av funktionsnedsättningen och beroende handlar om att vara beroende av någon annan för att klara sin vardag (ibid). I BRÅ:s rapport (2007:28) beskrivs att våld mot personer med funktionsnedsättning och vad som försvårar i den utsatta situationen av dubbel utsatthet som dessa personer hamnar i. Det beskrivs också att det inte enbart handlar om att få fram ny kunskap utan att den befintliga kunskapen bör spridas till aktörer som kommer i kontakt med personer med funktionsnedsättning som utsätts för relationsnära våld, (ibid s 10).

4. Teoretiska utgångspunkter

Jag har använt mig av den teoretiska utgångspunkten tyst kunskap; att vi inte kan sätta ord på allt vi vet, så som exempelvis våra egna erfarenheter men det är ändå en form av kunskap som vi bär med oss. Jag har dessutom använt mig av Drury-Hudsons kunskapsmodell ~~da~~ det går att med hjälp av denna modell belysa att de intervjuade socialsekreterarna har olika typer av professionell kunskap när det gäller relationsnära våld mot kvinnor med fysisk funktionsnedsättning.

4.1 Professionell kunskap

Drury-Hudson (1999), skriver i en vetenskaplig artikel om olika typer av kunskap. Hon jämför en grupp nyutbildade socialarbetare med en erfaren grupp och vilka kunskaper dessa använder sig av i sitt arbete. Hennes tanke är att se utifrån viken kunskap dessa skulle handlägga ett ärende om ett barn som far illa (ibid). Det visade sig att det mellan nya och vana socialarbetare skiljde sig ~~mellan~~ i beslutsfattandet men även gällande vilken kunskap som användes i beslutsprocessen (ibid s 24).

Drury-Hudson (1999) utgår ifrån en modell när det gäller professionell kunskap som delar in kunskapen i fem olika nivåer, så som:

- Teoretisk kunskap - Kunskap som kommer från teorier och utbildning
- Personlig kunskap - Kunskap som kommer utanför arbetet som man har med sig från sin personliga erfarenhet

- Praktisk kunskap - Kunskap som kommer från erfarenhet av arbetet
- Empirisk kunskap - Kunskap som kommer ifrån verkligheten och från olika dokument
- Procedurisk kunskap - Kunskap utifrån organisationers kontext och policy som socialarbetarna verkar

Drury-Hudson (1999) beskriver att alla dessa former av kunskap går in i varandra och blandas och att man som socialarbetare använder sig av alla former av dessa kunskaper i det dagliga arbetet (ibid).

4.2 Tyst kunskap

Michael Polanyi är den som främst kopplas till begreppet tacit knowledge, eller tyst kunskap som det kallas på svenska. Polanyi menar att den tysta kunskapen har betydelse både när det gäller praktiskt såväl som teoretiskt kunnande (Polanyi, 2013). Polanyi, har satt ord på den outtalade mänskliga kunskapen då han utgått från att vi vet mer än vad vi kan säga samt att vi förstår betydligt mer än vad vi kan sätta ord på, (ibid). Utifrån Polanyis sätt att tänka så vet vi mer än vad vi faktiskt kan uttala, till exempel så känner vi igen olika sinnesstämningar i en persons ansikte men exakt hur vi känner igen dessa stämningar är inte självklart enkelt att förklara, det "bara" är så, vilket är vad han kallar för tyst kunskap (ibid s 28). Han utgår från gestaltpsykologin och att den visat på att det går att känna igen till exempel ett ansikte enbart genom att integrera medvetenhet om ansiktets enskilda delar (ibid s 29). Denna gestalts figur manifesteras till ett igenkännbart ansikte genom det tysta tänkandets logik (ibid).

Polanyi (2013) menar att det är möjligt att veta mer än vad man faktiskt kan säga, vilket han gjorde genom experiment där en person inte fick någon stöt om han undvek att uttala vissa ord vilket personen efter en stund lärde sig, men när de blev tillfrågade efteråt så var de inte medvetna om hur de hade gjort (ibid s 32). Polanyi har delat in den tysta kunskapen i de tre aspekterna – funktionell, fenomenal och semantisk, (ibid s 37) och beskriver den tysta kunskapen som en meningsfull relation mellan de två leden som att det skapas en förståelse utifrån en sammansatt helhet av dessa led (Polanyi, 2013). Den tysta kunskapen sägs påvisa någon form av

handling vilken vi är oförmögna att själva ha kontroll över alternativt att ens känna i sig själv (Polanyi, 2013 s 38). Genom att låta något som vi inte kan uttala men som vi tillåter att fungera i ledet av tyst kunskap så får vi också vår kropp att förstå att denna kunskap ska jag ta till mig (ibid s 40).

I en artikel om tacit knowledge, skriver Dijkstra (2014) om vikten av tyst kunskap när det gäller relationsnära våld i hemmet och vänder sig i första hand till den som arbetar med detta våld. Dijkstra (2014) drar slutsatsen att både den informella såväl som den formella kunskapen har betydelse och att både den tysta såväl som den professionella kunskapen behöver balanseras i relation till varandra. Dijkstra (2014) skriver att det sociala arbetet till stor del styrs av erfarenhet och praktikbaserad kunskap och att personer som arbetar inom människobehandlande organisationer använder sig av sina erfarenheter (tyst kunskap) mer än vad de tror och faktiskt kan sätta ord på. När det handlar om relationsnära våld så behöver yrkesverksamma ibland hantera både komplexa som farliga situationer där informationen dessutom inte allt för sällan är begränsad och att ett säkert resultat inte går att garantera (Dijkstra, 2014).

5. Metod

Syftet med denna studie är att ta reda på vilka typer av kunskaper som socialsekreterare har när det gäller relationsnära våld mot kvinnor med fysiska funktionsnedsättningar.

5.1 Val av metod

Jag har valt att göra en kvalitativ studie eftersom det passar till den typ av syfte och frågeställningar som studien har, (Bryman, 2010 u.s). Då jag har alternerat mellan att utgå från teori respektive empiri så är studien abduktiv, vilket är ett vanligt tillvägagångssätt när det gäller kvalitativa studier, (ibid u.s). Att jag valt och göra en kvalitativ studie är för att jag använt mig av intervjuer då det har varit lättare att få utförliga svar som sedan har gått att gå ner på djupet i. Att jag skulle valt en kvantitativ studie var otänkbart då jag inte ville ha generella svar utifrån en enkät utan svar som var mer djupgående än bara kryssfrågor. Jag har använt mig av

semistrukturerade intervjuer utifrån en intervjuguide, (Bryman 2010, s 415), med tre teman, definition, kommunikation och kunskap, med enbart öppna frågor, vilket gjorde att intervjuerna blev flexibla. Att jag använt mig av semistrukturerade intervjuer är för att det ökar möjligheten att få så väl utvecklade svar som möjlig, (ibid s 340–348).

5.2 Tillvägagångsätt

För att få kontakt med socialsekreterare att intervjua så mailade jag ut informationsbrevet och intervjuguiden (bilaga 1 och 2) till enhetschefer på olika socialförvaltningar för att de skulle få en tydlig bild av vad studien handlade om och varför jag ville ha kontakt med socialsekreterare. Jag mailade först till enhetschefer i två kommuner varav en svarade snabbt att de inte hade möjlighet att delta i studien då de var underbemannade. Från den andra kommunen fick jag inget svar alls. Därefter kontaktade jag tio kommuner varav fyra svarade, vilka då fick bli de kommuner jag använt mig av i denna studie. Det är socialsekreterare från dessa kommuner som jag har intervjuat. Kommunerna finns i västra delen av Sverige. I den ena kommunen fick jag kontakt med två socialsekreterare och i de tre andra kommunerna en socialsekreterare vardera, och eftersom det har varit relativt svårt att få tag i socialsekreterare som har tid så har jag valt att inte fortsätta söka efter fler. Jag har också tagit del av hur dessa kommuner beskriver våld i nära relationer på sina respektive hemsidor.

I denna studie har jag intervjuat fem socialsekreterare, tre enskilt och två tillsammans. Intervjuerna utgör tillsammans med dessa kommuners hemsidestexter mitt empiriska material. Det är fem socialsekreterare från fyra olika kommuner. Intervjuerna är genomförda på den plats där socialsekreterarna arbetar. Intervjuerna varade mellan 30 och 60 minuter, och det transkriberade materialet består av sammanlagt 16 sidor. Intervjuerna är relativt korta men då mitt mål har varit att intervjua socialsekreterare utan att i förväg veta vilken kunskap de haft av relationsnära våld mot kvinnor med fysisk funktionsnedsättning så visade det sig att det inte fanns mer att säga, vilket gjorde att intervjuerna blev korta.

Jag har också valt att analysera vad det står om våld i nära relationer på de fyra kommunernas hemsidor. Kommunerna har ungefär lika mycket text om våld i nära relationer på sina sidor, sammanlagt cirka 24 sidor. En stor del av texten på hemsidorna bestod av information om var det går att vända sig om man är utsatt för relationsnära våld, om man är den som utsätter andra för våld och även en liten del om män som utsätts för relationsnära våld. På alla hemsidorna fanns information om hur dessa kommuner definierar våld i nära relationer och lite kort information om vad relationsnära våld är. Här fanns också information om ett samverkansprojekt för den som var utsatt för våld i nära relationer kan söka stöd via.

5.3 Urval

Då jag redan innan visste vilken målgrupp som jag ville nå med denna undersökning så har jag använt mig av ett målinriktat urval. Enligt Bryman (2010, s 434), så är det målinriktade urvalet snarlikt ett strategiskt urval och det målinriktade urvalet är också det som mest används när det gäller kvalitativa studier. Det målinriktade urvalet är ett bra val när man, vill nå en specifik yrkesgrupp, (ibid s 434). Fördelen med att använda sig av ett målinriktat urval är för att det möjliggör en flexibilitet och öppnar upp för djupare och mer uttömmande svar. Med detta urval får jag förhoppningsvis sådana svar som gör det möjligt att göra en bra analys och få ett så bra resultat som möjligt, (Bryman, 2010, s 368). Jag har för att undvika felkällor transkriberat intervjuerna ordagrant och utgått från vad som faktiskt sades under intervjuerna och utifrån det analyserat materialet.

5.4 Bearbetning och analys

När jag gjort intervjuerna så har jag därefter kodat materialet, så att jag kunnat fokusera på det viktigaste kopplat till syftet och frågeställningarna. För att kunna göra detta så har jag transkriberat intervjuerna och sökt nyckelord och gemensamma nämnare. Jag har sedan tolkat och analyserat intervjuerna med hjälp av teori och tidigare forskning. Texterna på kommunernas hemsidor har jag först läst igenom med fokus på vad som står om våld i nära relationer för att sedan jämföra kommunernas hemsidor med varandra.

5.5 Resultatets tillförlitlighet

Begreppen reliabilitet och validitet hör båda främst till kvantitativ forskning, utifrån att dessa handlar om hur mätbart någonting är, (Bryman, 2010, s 161). När det istället gäller reliabilitet och validitet i kvalitativa undersökningar så är inte syftet med undersökningen att mäta hur något är. Däremot så går det att använda både reliabilitet och validitet som mått när det gäller kvalitet och stringens i det empiriska materialet, utifrån tillvägagångssätt och metod, (Bryman, 2010, s 352). Det är skillnad på extern och intern reliabilitet, där den externa står för vad som är möjligt att återuppta av en undersökning medan den interna reliabiliteten visar att det finns en överensstämmelse mellan gjorda observationer och teoretiska idéer, (ibid s 352). Jag anser att det är möjligt för den som vill att göra en likvärdig studie och komma fram till liknande resultat. Samtidigt så kan samhället ha förändrats vilket kan påverka resultatet, (ibid). Resultaten är generaliseringar utifrån vad som framkommit i materialet.

5.6 Etiska överväganden

Jag har inte använt mig av några frågor som kan anses stötande eller på annat sätt obekväma för intervjupersonerna att svara på, även om relationsnära våld kan vara svårt att prata om. Intervjupersonerna besvarade frågorna utifrån sin profession som socialsekreterare men kan själva ha varit med om relationsnära våld, vilket gjort att jag varit extra vaksam när jag gjort intervjuerna. Det är av yttersta vikt att ingen upplever sig kränkt eller på något vis uthängd utifrån sin medverkan i en intervju. Av den anledningen är det viktigt att göra etiska överväganden när en studie andra människor, (Bryman, 2010, s 132). Redan i kontakten med enhetscheferna var jag tydlig med studiens syfte. Alla som deltagit i undersökningen är anonyma och all information som presenteras är kodad så att det inte är möjligt att knyta någon information till de deltagande socialsekreterarna. Om någon vill göra en liknande undersökning med ett liknande urval så ska det vara möjligt. Enligt Bryman, (2010, u.s), så är det viktigast att ta hänsyn till de aspekter som handlar om konfidentialitet, integritet, frivillighet och anonymitet för den som delar i en undersökning. Dessa aspekter bör ingå tillsammans med de fyra etiska principerna, samtycke, information, konfidentialitet och nyttjandekrav, vid genomförande av en undersökning, (ibid s

131–132). De socialsekreterare som jag har intervjuat har fått information om att de kan lämna undersökningen när som helst de önskar. Jag har valt att använda fingerade namn för att bibehålla anonymiteten.

6. Empiri och analys

6.1 Presentation av intervjupersonerna

Av de fem socialsekreterare som jag har intervjuat har tre arbetat relativt länge som socialsekreterare. Malin har arbetat i tio år och mestadels med frågor som rör relationsnära våld. Hon har också utbildat sig för att i sitt arbete med dessa frågor kunna utbilda övrig personal om relationsnära våld. Den kommun som hon är verksam i vill att alla anställda inom socialtjänst, boende, hemtjänst, förskola och skola ska ha en grundkunskap när det gäller relationsnära våld. Josefin hade som jag uppfattade det arbetat något kortare som socialsekreterare men hon hade redan under utbildningen till socionom riktat in sig på våld i nära relationer som intresseområde. Josefin och Malin arbetar inom samma kommun och med samma område. Sofia har arbetat inom socialtjänsten, inom LSS som biståndsbedömare, i tio år även om hon också har haft uppehåll för ytterligare studier en period. Sofia skiljer sig från de andra då hon i frågor rörande relationsnära våld mot kvinnor med fysisk funktionsnedsättning främst fått sin kunskap genom erfarenhet och inte så mycket genom utbildning. Pia har arbetat inom socialtjänsten i nästan två år. Pia skiljer sig från de andra utifrån att hon har stor erfarenhet av funktionsnedsättning men däremot inte så stor erfarenhet av relationsnära våld. Sanna har arbetet inom socialtjänsten i tio år och arbetar nu inom vuxenheten med våld i nära relation med våldsutsatta och våldsutövare. Hon har dessutom erfarenhet av engagemang inom handikapprörelsen.

6.2 Definitioner

Relationsnära våld beskrevs av socialsekreterarna Malin och Josefin på lite olika sätt och det fanns både likheter och olikheter mellan deras definitioner. Malin beskrev det relationsnära våldet som något som hindrar den våldsutsatta att kunna vara sig själv och att det är den som utsätts för detta våld som får ett minimerat livsutrymme.

Josefin däremot beskriver det relationsnära våldet utifrån att den våldsutsatta förhindras eller tvingas göra saker. Josefin lyfter även att relationsnära våld handlar om att bli slagen, hotad och kontrollerad. Både Malin och Josefin beskriver att omsorgsbehovet inte blir tillgodosett och att den som utsätts för relationsnära våld och samtidigt har en funktionsnedsättning kan hindras den hjälp som hen behöver. Till exempel nämner både Malin och Sanna att det kan handla om att inte få sina mediciner och Josefin tar som ett annat exempel att det kan handla om att man inte får tillgång till de hjälpmedel man har och är i behov av, av en person som finns i ens närhet. Sanna nämnde även att om till exempel någon har en synnedsättning och partnern möblerar om utan att tala om hur så blir det svårt att orientera sig i sitt eget hem och ännu svårare att hitta sina saker vid behov av att lämna boendet.

Sofia och Pia definierar relationsnära våld som våld mellan personer som man har en relation eller beroende av varandra och att det inte nödvändigtvis behöver vara någon som är nära. Sofia lyfter också att det finns grupper som är mer utsatta för våld än andra till exempel kvinnor med funktionsnedsättning. Det här kan kopplas till vad Malmberg & Färm (2008) beskriver om att kvinnor med funktionsnedsättning ska hanteras som en sårbar kategori och att de riskerar att få ett sämre utgångsläge i sitt ärende. När det gäller Sofias definition av relationsnära våld så beskriver hon den på ett lite annorlunda sätt jämfört med Josefin och Malin eftersom Sofia beskriver att det inte nödvändigtvis behöver handla om en nära relation. Sanna nämner även att det kan handla om ett generationsboende, alltså ett boende där man bor tillsammans med sina föräldrar fast ändå avskilt, och handla om de som finns i det familjenära sammanhanget.

Både Malin och Josefin är inne på att det förenklat går att säga att omsorgsbehovet inte blir tillgodosett eller att den våldsutsatta personen inte får tillgång till sina hjälpmedel, men är båda överens om att det också går att se det utifrån dels FN:s definition (2016) eller som Isdal (2006) beskriver relationsnära våld. Det finns både likheter och skillnader mellan båda dessa definitioner. Likheterna är att båda beskriver relationsnära våld som mer än enbart fysiskt våld. Skillnaden är att FN:s definition inte är könsneutral utan att den beskriver våldet som mäns våld mot kvinnor.

”Och själva våldet är utifrån Isdals definition att få en människa att göra, säga eller att agera på ett sätt som man själv inte har valt, att utöva makta och kontroll. Hela spektret, fysiskt, psykiskt, materiellt, ekonomiskt våld. Det är ett heltäckande perspektiv på våld också och det framgår att det är i syfte att utöva makt och kontroll.” (Sanna)

Fyra av socionomerna beskriver att i de kommuner som de arbetar använder sig av Isdals (2006) definition. I denna kommun tar man fasta på att det relationsnära våldet inte enbart handlar om fysiskt våld utan att det också handlar om psykiskt, sexuellt, materiellt, latent och motvåld. Liksom Isdal (2006) så beskriver Malin och Josefin det relationsnära våldet som en handling riktad mot en annan person och som genom handlingen antingen skadar, smärtar, skrämmer, kränker eller får den våldsutsatta personen att avstå att göra något som den vill. Genom Isdals (2006) definition av relationsnära våld som skiljer sig från till exempel den definition som FN har, så blir det tydligt att synen på relationsnära våld är föränderligt över tid och konstruerat utifrån vad som händer i samhället.

I de definitioner som socialsekreterarna för fram och i den definition som de menar att den kommun som de arbetar i använder sig av visar att det skett en förändring över tid när det gäller synen på våld i nära relationer. Det relationsnära våldet ses numera mer som ett socialt problem än som tidigare en individuell och privat angelägenhet, vilket framkommer som en viktig förändring i det Mattsson (2011) beskriver. Definitionerna som socialsekreterarna har beskrivit överensstämmer i stort med vad dessa kommuner skriver på sina hemsidor. Det som skiljer sig är att endast en av socialsekreterarna nämnde hedersrelaterat våld och samkönade relationer men ingen av socialsekreterarna sexuellt utnyttjande av släktning i sin definition av relationsnära våld.

Relationsnära våld beskrivs på olika sätt men utifrån samma definition och olika former av detta våld beskrevs, variationer av våld som det inte nödvändigtvis tänks på när man pratar om relationsnära våld. Det är långt ifrån allt våld när det gäller relationsnära våld som syns och för att förstå den typen av våld så behövs kompetens för att kunna se och få vetskap om att det förekommer relationsnära våld, menar socialsekreterarna.

Malin, Josefin och Sanna beskrev i sina definitioner att relationsnära våld handlar om att bli begränsad i sitt livsutrymme som till exempel att partnern medvetet ställt rullstolen för långt ifrån sängen eller att telefonen är gömd för den som inte ser. Detta i kombination med att själva funktionshindret som i sig självt också innebär en begränsning i relation till omgivningen gör att kvinnor med fysisk funktionsnedsättning hamnar i ett slags dubbelt utanförskap. Sanna nämnde trippel utsatthet, dels att det är en kvinna, att hon har en funktionsnedsättning och dels att hon är utsatt för relationsnära våld.

Denna kombination gör att kvinnor med funktionsnedsättning som också är utsatta för relationsnära våld blir dubbelt utsatta och att det är som Finndahl (2011) skriver ett än mer dolt problem jämfört med någon utan funktionsnedsättning. Vård och försummelse som en form av relationsnära våld beskrevs på en av dessa kommuners hemsidor som en definition av relationsnära våld vilket stämmer överens med vad socialsekreterarna nämnde.

6.3 Hur beskrivs våld i nära relationer på kommunernas hemsidor

På dessa kommuners hemsidor så beskrivs våld i nära relationer som ett mönster av handlingar vilka kan handla om allt ifrån subtila handlingar till grova brott. Där beskrivs detta våld som allt ifrån att bli förlöjligad till att bli utsatt för våldtäkt. Allvarligare hot och våld i nära relation är en orsak till lidande och skada för den som utsätts. Här beskrivs det relationsnära våldet som fysiskt, sexuellt och psykiskt våld, ofta i kombination med varandra eller som social utsatthet. Däremot är det bara den ena av dessa kommuner som på sin hemsida har med att våld i nära relationer kan bestå av vanvård eller försummelse utifrån att människor som är beroende av andra inom till exempel vård och omsorg, och som kan utsättas för exempelvis undanhållande av medicin eller utebliven näringsriktig mat. Detta stämmer överens med vad Malin och Josefin beskriver i sina definitioner om relationsnära våld mot kvinnor med fysisk funktionsnedsättning. Beskrivningen som görs av relationsnära våld på dessa kommuners hemsidor visar hur våld i nära relationer är ett erkänt socialt samhällsproblem. En av dessa hemsidor skiljer sig markant jämfört med de

övriga genom att det enda som står är vilket stöd som ges till män respektive kvinnor och hur den som utsatt för relationsnära våld tar kontakt för att söka hjälp.

Endast en av socialsekreterarna beskrev våld i nära relationer utifrån vad som står på tre av dessa kommuners hemsidor, att relationsnära våld kan förekomma när det gäller till exempel samkönade relationer. När det gäller relationsnära våld av syskon eller släktrationer som beskrivs på flera hemsidor så har detta nämnts av ett par av socialsekreterarna. Här beskrivs också att det relationsnära våldet påverkar hela livssituationen, vilket däremot stämmer överens med vad alla socialsekreterare beskrev. Här beskrivs det också att det är socialtjänsten som har ett ansvar för att erbjuda hjälp, stöd och skydd för någon som utsätts för relationsnära våld. Däremot står det inget om att erbjuda stöd i rättsprocessen vilket våldsutsatta kvinnor belyst som ett av det viktigare stöd som behövs, (Ekström, 2016).

Tre av kommunerna har också med en verksamhet som sker i samverkan med andra kommuner vilken vänder sig till kvinnor, män och barn som behöver rådgivning, samtalsstöd eller samtalsbehandling i grupp. Denna verksamhet i samverkan var det ingen av socialsekreterarna som beskrev när det gäller relationsnära våld mot kvinnor med fysisk funktionsnedsättning. Att en av socialsekreterarna inte nämnde denna samverkan kan ha att göra med att de tillhör ett annat landsting som inte verkar ha den typen av samverkansprojekt.

En av dessa kommuner har på sin hemsida nämnt hedersrelaterat våld och förtryck över vad som är våld och de nämner dessutom att det är ett våld som drabbar även pojkar. Hedersrelaterat våld liksom för den som utsätter andra för våld var det ingen av socialsekreterarna som beskrev eller definierade som relationsnära våld mot kvinnor med fysisk funktionsnedsättning. Det beskrivs också på en av hemsidorna om barn som lever i våld och att det för barnen är svårt med en våldsam förälder och att många barn går med oro för detta våld. Där beskrivs också att många barn antingen hör eller ser när den föräldern blir misshandlad men också att det inte är helt ovanligt att barn försöker stoppa våldet eller att de själva blir slagna. Detta stämmer med vad socialsekreterarna beskrev om att flera av de orosanmälningar som kommer till barn och unga handlar om våld i nära relation, inte minst om den ena föräldern dessutom har en funktionsnedsättning.

6.4 Omfattning av relationsnära våld

Socialsekreterarna Malin och Josefin uppfattar det som att relationsnära våld mot kvinnor med funktionsnedsättning är ett vanligt förekommande problem. De berättar att när de höll i en utbildning för personal inom hemtjänst, boenden och personliga assistenter och ställde frågan om dessa någon gång i något ärende som de har arbetat med misstänkt att någon som de arbetat med varit utsatta för relationsnära våld, så svarade ett flertal ja. Det fanns däremot ingenting om omfattningen av relationsnära våld på någon av dessa kommuners hemsidor.

”Vi vet ju att det är vanligt. Det jag kan tänka mig att det är, alltså att man kan hamna i den situationen genom, alltså på grund av att man har en funktionsnedsättning, antingen att man har fått den under tiden liksom i livet om man säger så och så att en relation förändras i och med det som om man har en synskada eller någon annan svårare sjukdom och att den andra personen inte orkar med heller att man blir våldsam om man går in i demens eller någon annan minnesstörning eller så där.” (Josefin)

Det Malin och Josefin beskriver när det gäller omfattningen av relationsnära våld mot kvinnor med fysisk funktionsnedsättning stämmer också överens med det som gått att läsa i rapporter från Nationellt Centrum för Kvinnofrid och Våga se. Malin och Josefin uppfattar omfattningen av relationsnära våld på ett tydligt sätt då de arbetar mer specifikt med frågor om detta våld, samt att de får kontakt med andra professioner genom de utbildningar som de håller i.

”Är man rörelsehindrad så har man kanske /.../ inte samma möjligheter att ta sig från en situation till exempel ta sig ur en situation och så där, och det gör ju också att man blir extra utsatt i det.” (Malin)

Malin och Josefin beskriver också att den som har en funktionsnedsättning och blir utsatt för relationsnära våld är i en annan typ av beroendeställning till andra och har kanske ett flertal andra personer runtomkring sig i sin vardag, vilket skapar en större procedur om man blir utsatt och behöver hjälp. Malin beskriver att den som har en

funktionsnedsättning också vill ha ett normalt liv vill leva i en fungerande relation med en annan människa.

Sofia beskriver omfattningen av relationsnära våld på ett lite annat sätt, mer utifrån att kvinnor med fysisk funktionsnedsättning är en riskgrupp men att det i större omfattning är kvinnor med psykiska funktionsnedsättningar och kognitiva svårigheter som är utsatta för relationsnära våld. När det gäller Sanna så beskriver hon omfattningen av relationsnära våld mot kvinnor med fysisk funktionsnedsättning på ett likvärdigt sätt som övriga socialsekreterare men Sanna lyfter också att de hittills inte haft någon med funktionsnedsättning som sökt stöd för relationsnära våld.

”Att inte få hjälp och stöd att ringa det där samtalet som man måste göra för att kunna komma i kontakt med läkaren för nån med synnedsättning att den andra personen som finns i hushållet undanhåller och förhindrar att den funktionsnedsatta får tillgång till information, alltså att den man lever med flyttar på saker om man inte ser och då medvetet omorganiserar hemma och flyttar runt saker för att den andre inte ska hitta grejerna det är ju en typ av våld, så att jag är övertygad om att det här förekommer i ganska stor omfattning men det kommer aldrig hit.”
(Sanna)

Sannas beskrivning över att kvinnor med fysisk funktionsnedsättning inte kommer till deras kännedom skulle kunna ha en tänkbar förklaring i det som rapporten från Brottsförebyggande rådet (BRÅ 2007:28) beskriver om den osynlighet, sårbarhet och beroende som kvinnor med fysisk funktionsnedsättning kan hamna i. Exempelvis beroende av hjälp att nå rullstolen som placerats för långt ifrån henne eller att telefonen är gömd så att den synskadade kvinnan inte kan ringa efter färdtjänst.

6.5 Orsaker till relationsnära våld

En av socialsekreterarna lyfter att en orsak till relationsnära våld mot kvinnor med funktionsnedsättning skulle kunna vara just själva funktionsnedsättningen. Antingen att individen har blivit funktionsnedsatt till exempel fått en synskada under tiden som relationen pågått och att relationen förändrats och partnern blivit våldsam i samband

med det. Hon beskriver att det också kan bero på att en person med funktionsnedsättning hamnar i beroendeställning till andra, vilket gör att hen har flera nära runt omkring sig vilket kan öka risken för att utsättas för relationsnära våld. Bristande eller utebliven omsorg beskrevs också på en av dessa kommuners hemsidor som en orsak till relationsnära våld mot kvinnor med funktionsnedsättning. *"Man har svårare att skydda sig själv."* (Malin)

Frågan om relationsnära våld är en känslig fråga och det är mycket tack vare den feministiska forskningen som relationsnära våld har blivit synliggjort men också att det förtydligats till att inte enbart handla om mäns våld mot kvinnor utan istället innefatta allt som kan innefattas i relationsnära våld, (Mattsson, 2011). Detta är något som alla tre socialsekreterare lyfter, att relationsnära våld är en känslig fråga och att det inte alltid är lätt att ställa frågor om relationsnära våld. Sofia är den som lyfter det tydligast utifrån att de ibland har möten med familjens jurist för att de vill söka assistans, och då upplever hon det som svårt att få in frågan om relationsnära våld i sammanhanget.

6.6 Professionell kompetens

Alla fem socialsekreterare har någon form av kompetens kring relationsnära våld. Antingen kommer den från utbildning och kurser eller från egen erfarenhet genom arbetet. Malin beskriver att socialsekreterare som arbetar med relationsnära våld bör ha specialkompetens när det gäller detta våld och att man ska förstå svårigheterna i hur en person med funktionsnedsättning kan ha det. Varken Malin eller Josefin har spetskunskap när det gäller funktionsnedsättning vilket de är öppna med i sitt samarbete med till exempel LSS-handläggare. Malins och Josefins kompetens ligger i relationsnära våld och det våldet skiljer sig inte, enligt dem, för att någon har en fysisk funktionsnedsättning. Josefin beskriver att de som jobbar med LSS-lagstiftningen håller sig uppdaterade på den lagstiftningen och det som händer inom det området och arbetar man med relationsnära våld så håller man sig uppdaterad på det. Men alla ska ha en grundkunskap när det gäller relationsnära våld.

Josefin beskriver att om man inte kontinuerligt möter ärenden som handlar om relationsnära våld så är det lätt att tappa, att det bara blir en kunskap i mängden av

all annan kunskap. "Det blir liksom bara en annan kunskap för alltså man ska ha många olika kunskaper inom socialtjänsten." Josefins citat om att kunskap om relationsnära våld är en kunskap i mängden kan ses utifrån den modell som Drury-Hudson (1999) har tagit fram där olika kunskapstyper går in i varandra och där alla behövs för att få bästa möjliga resultat. De typer Drury-Hudson nämner är teoretisk, personlig, praktisk, empirisk och procedurisk kunskap. Av dessa kunskapstyper har de socialsekreterare som jag intervjuat nämnt att de använder sig av teoretisk, praktisk, empirisk och personlig kunskap i sitt arbete med relationsnära våld mot kvinnor med fysisk funktionsnedsättning. Den enda av dessa som ingen nämnt är den proceduriska kunskapen, den som utgår från organisationens policys vilket skulle kunna bero på att det anses självklart att det finns den typen av interna dokument att utgå ifrån.

Den kunskap som Josefin beskriver ovan, om att de som arbetar med relationsnära våld mot kvinnor med fysisk funktionsnedsättning håller sig uppdaterade på lagstiftning och vad som händer inom sitt område, samt att de har en grundkunskap när det gäller antingen funktionsnedsättning eller relationsnära våld, stämmer överens med den teoretiska kunskap som Drury-Hudson (ibid) beskriver.

Sofia beskriver att man behöver ha kännedom om att kvinnor med fysisk funktionsnedsättning är särskilt utsatta och att det är en riskgrupp där man ibland behöver ställa rent konkreta frågor i ett möte om de faktiskt är utsatta för våld. Detta till skillnad från andra där det är mer uppenbart att det kan förekomma våld.

"Ibland möter vi personer som inte har något språk och då får vi försöka med samtalspartner och kommunicera med bilder och så". I detta citat om personer som inte har något språk går det att se att den empatiska kunskapen som Drury-Hudson (1999) beskriver i sin modell används. Det kan också handla om den tysta kunskapen som Polanyi (2013) beskriver vilken innebär att lita på sin medvetenhet och samtidigt vara uppmärksam på hur personen reagerar kroppsligt, när det gäller någon som inte har ett språk. Sofia beskriver att man behöver ha kunskap om att det inte är självklart att någon vill berätta för en socialsekreterare för att individen inte vet vad som kommer att hända efteråt, när man kommer tillbaka hem. I det som Sofia beskrivit här så handlar kunskapen mer om att det behövs praktisk kunskap, (Drury-Hudson, 1999) och erfarenhet från det praktiska arbetet.

Malin och Josefin har gått kurser om relationsnära våld och går på föreläsningar flera gånger om året när det gäller medan Sofia har fått sin kompetens av erfarenhet av i sitt arbete och gått en kurs om relationsnära våld nu i dagarna. Sanna har erfarenhet av både funktionshinder som relationsnära våld och har utbildat sig inom ämnet relationsnära våld. I den kommun som Malin och Josefin arbetar så utbildar de alla nyanställda när det gäller relationsnära våld för att alla ska ha en grundkunskap. *"Alltid kontinuerlig utbildning"*. Malin beskriver att det behövs kontinuerlig utbildning för att dels kunna ställa de rätta frågorna när det handlar om relationsnära våld, och dels för att hålla sig uppdaterad i ämnet för att göra ett bra arbete. Det här kan vara kunskap som kommer från erfarenheter från arbetet och som inte går att sätta ord på vad det är för kunskap som behövs, som Polanyi (2013) beskriver. Sanna beskriver att kunskap om relationsnära våld är en grundförutsättning för att benämna och uppfatta det relationsnära våldet.

"Det handlar inte om att man inte vill se utan det handlar om att man inte har fått verktygen för att se vad det är som försiggår och att det verkar som att det koddas som våld och inte som relationsproblematik eller att det är konflikter eller ja, utan att man faktiskt benämner det på rätt sätt. Så det är en grundförutsättning för att det här. Utifrån ett intersektionellt perspektiv så är ju de här verkligen dubbelt utsatta och inte bara dubbelt utan trippelt utsatta, för att vara kvinna är i sig en sårbarhet att ha en funktionsnedsättning är ytterligare en sårbarhet och att man är våldsutsatt också och då, det är inte så att 1 + 1 + 1 blir tre eller blir fyra utan det visar ju på den särskilda utsattheten som man hamnar i en sån sårbar position och att man får lägga samman och förstå det utifrån hela perspektivet." (Sanna)

Med ovanstående citat beskriver Sanna att det behövs kunskap och förståelse om våldet i sig, funktionsnedsättning samt ur ett intersektionellt perspektiv, samt att hon beskriver att det handlar om att vara uppmärksam på den "trippla utsattheten" och sårbarheten som kvinnor med fysisk funktionsnedsättning kan hamna i. När det gäller sårbarhet så står det i Brottsförebyggande rådets rapport (BRÅ 2007:28) om tre teman, osynlighet, sårbarhet och beroende, av vilka alla passar in i den beskrivning Sanna gav gällande sårbarhet.

Malin och Josefin beskriver att kommunen får pengar från Socialstyrelsen för att finansiera utbildning om relationsnära våld, och flera anställda har i den kommun som Malin och Josefin arbetar nu i höst gått en kurs om hedersrelaterat våld. I kommunen som Sofia arbetar så lyfter de frågor om relationsnära våld i sina team ibland för att hålla frågan levande men det sker inte kontinuerligt. Malmberg & Färm (2008) hänvisar till Handikappombudsmannens rapport "Från ord till handling" (nr tio), där det påtalas att frågan att personer med funktionsnedsättning som utsätts för brott och övergrepp behöver lyftas fram. I denna rapport framkommer att varken brottsofferjourer eller kvinnojourer har tillräcklig kunskap om funktionsnedsättning, eller ens kapacitet att ta emot en kvinna som sitter i rullstol, (Malmberg & Färm, 2008). Om man ser till vad Malmberg & Färm (ibid) skrivit när det gäller brist på kunskap hos kvinnojourer och brottsofferjourer så skulle dessa behöva det som Drury-Hudson (1999) kallar för teoretisk, praktisk och procedurisk kunskap, där den proceduriska kunskapen kommer från organisationers kontext och policys i den organisation som de verkar.

"Vi jobbar ju specifikt med det här. Det som vi kommer i kontakt med är våld i nära relationer, så på nåt sätt har nån kommit till socialtjänsten via våran mottagning, inslussningsgrupp eller en anmälning eller att polisen har hört av sig eller att personen har hört av sig själv. Men man får alltså ett erbjudande om att ha kontakt med oss, det är frivilligt men vi arbetar ju med det." (Malin)

Malin, Josefin och Sanna skiljer sig i jämförelse med Sofia och Pia, då dem specifikt jobbar med relationsnära våld när någon kommit till socialtjänsten med anledning av det. De sätt som någon kan bli aktuell på sker genom mottagning, inslussningsgrupp, anmälan av individen själv eller någon utomstående alternativt via polisen. Det är högst frivilligt att ha kontakt med socialtjänsten och socialsekreterare i frågan om relationsnära våld.

"Just när det gäller funktionsnedsättning så har vi en enhet som jobbar med LSS-lagstiftningen och socialtjänstlagen också för den delen för personer som är i behov av den typen av insatser och den där vi kanske är med och rådgör med handläggaren, eller det framkommer att det

förekommit våld eller förekommer våld där vi ibland kan vara med och ge vägledning till handläggaren.” (Josefin)

6.7 Kompetens från erfarenheter

Sofia beskriver att den erfarenhet av relationsnära våld mot kvinnor med fysisk funktionsnedsättning som hon har fått främst kommer från egen yrkeserfarenhet men att hon nu i höst har fått en endagars grundutbildning när det gäller våld i nära relationer. Här går det att se att tyst kunskap som kommer från erfarenhet av arbete har betydelse. Polanyi (2013) beskriver hur den tysta kunskapen som kommer från erfarenhet får betydelse i det praktiska arbetet. Sofia beskriver också att man inom den kommun hon arbetar inte riktigt har tänkt på att även handläggare inom LSS och psykiatri möter den här typen av ärenden. Den kunskap som Sofia beskrivit här kan enligt Drury-Hudsons (1999) modell vara kunskap som kommer ifrån praktisk erfarenhet men också från empirisk kunskap, alltså kunskap från verkligheten.

Malin har utbildat sig i det som går att utbilda sig i när det gäller relationsnära våld och har även kompetens för att utbilda i ämnet. Josefin inriktade sig mot relationsnära våld redan under sin utbildning till socionom. Sofia har fått sin kompetens främst genom erfarenhet och kommer inte i kontakt med relationsnära våld så ofta i sitt arbete. Malin och Josefin är alltid två när de arbetar vilket gör att de också lär sig av varandra. ”Det här är bara en kunskap i mängden av all annan kunskap” (Josefin). Det Josefin beskriver i detta citat visar att socialsekreterare behöver många olika typer av kunskap vilket stämmer överens med Drury-Hudsons (1999) modell över olika sorters kunskap som en professionell socialarbetare behöver i sitt arbete.

Sofia beskriver att kommunen har skyldighet att utbilda socialsekreterare i den kunskap som behövs för att kunna klara av att göra sitt jobb men att hon under sina tio år i flera kommuner inte hade fått utbildning när det gäller våld i nära relationer, förrän en utbildningsdag nu i år.

När det gäller kunskap om relationsnära våld mot kvinnor med fysisk funktionsnedsättning så säger både Malin och Josefin att desto mer kunskap och

kompetens det finns bland socialsekreterare, desto mer öppnas ögonen på våra arbetskamrater så att vi faktiskt ser det relationsnära våldet tydligare. De tycker att det är självklart att alla som arbetar inom socialtjänsten, men också kommunala vårdinrättningar ska ha den här kunskapen för att kvinnor med funktionsnedsättning ska få den hjälp som de har rätt till.

”Den mesta kunskapen får en av erfarenhet.” /---/ ”Jag kan inte jättemycket men det är bra för att det behöver komma fram att alla inte kan så mycket, inte bara att visa hur duktig man är. Mycket kommer från erfarenhet.” (Josefin). Bägge dessa citat från intervjun med Josefin visar på det Polanyi (2013) beskriver när det gäller tyst kunskap och att mycket kunskap kommer från erfarenhet och att den kunskapen får betydelse för det praktiska arbetet.

Att mycket kunskap fås genom erfarenhet beskriver också Dijkstra (2014) som skriver att egna erfarenheter används betydligt mer än vad många inom professionen själva tror eller kan sätta ord på. Även Polanyi (2013) beskriver att den tysta kunskapen, den som man inte förmår att sätta ord på har betydelse för såväl den praktiska som teoretiska kunskapen. Detta stämmer med vad Josefin beskrev när det gäller mötet med en våldsutsatt kvinna med funktionsnedsättning och att om man inte kontinuerligt möter den här typen av ärenden som handlar om just relationsnära våld, då blir det lätt att tappa kunskap. Detta överensstämmer med vad Sofia sa under en av intervjuerna, att mycket av kunskapen kommer från erfarenhet. Även Drury-Hudson (1999) visar genom sin modell att en del kunskap kommer genom praktik och erfarenhet av det arbete som utförs.

Både Malin och Josefin beskriver att hemtjänstpersonal behöver mer kunskap om relationsnära våld och skydd, och att det är problematiskt med den personalomsättning som är inom hemtjänsten. Här behövs kompetens så att det kan bli möjligt att det blir så få personer som möjligt som kommer hem till kvinnorna och att inte alla inom kommunens hemtjänst ska veta var någonstans en kvinna bor. Sofia beskriver att kompetensen om relationsnära våld mot kvinnor med fysisk funktionsnedsättning finns på arbetsplatsen, men att tanken att använda denna kunskap alltid finns med i det vardagliga arbetet. Hon beskriver att de nu har bestämt att alltid ställa frågan när de möter en kvinna med fysisk funktionsnedsättning om hon

har upplevt relationsnära våld. Sofia beskriver också en situation av underbemanning och att det i sådana lägen inte är lätt att hinna med allt man borde hinna med.

I det Sofia beskriver om att kompetensen finns men inte alltid används kan tyda på att den proceduriska kunskapen, vilken utgår från organisationers kontext och policy utifrån vilka socialsekreterare arbetar (Drury-Hudson, 1999), inte finns med i det dagliga arbetet så som den borde finnas. Sanna beskriver att den kommun hon arbetar i så satsas det nu på att all personal inom socialtjänsten ska ha en grundkunskap om relationsnära våld och att det är problematiskt att det inte är självklart att någon som läst på socionomprogrammet har klart för sig vad relationsnära våld är.

6.8 Vilken kunskap förmedlar socialsekreterarna

Malin och Josefin beskriver flera olika sorters kunskap som socialtjänsten behöver ha när det gäller relationsnära våld mot kvinnor med fysisk funktionsnedsättning. Malin beskriver att den som arbetar med relationsnära våld ska ha specialkunskap om just våld eftersom det är ett komplext område. Sedan har inte Malin och Josefin spetskunskap när det gäller funktionsnedsättning men de samverkar med de handläggarna som har den kunskapen. Därmed förmedlar de att man bör samverka med någon som har specialkunskap i komplexa frågor som relationsnära våld är. De förmedlar också vikten av att det finns kunskap inom andra yrkesgrupper så som hemtjänst och utbildningssektorn att ha kunskap om relationsnära våld för att det ska bli möjligt att upptäcka relationsnära våld så tidigt som möjligt. Det beskrivs också att det behövs en ökad samverkan över kommungränser och med kvinnojourer för att öka tillgängligheten och kunskapen om vad en kvinna med funktionsnedsättning som behöver skydd behöver för stöd och hur detta stöd ska kunna ges på ett tryggt sätt.

Alla tre socialsekreterare förmedlar att kunskapen om relationsnära våld mot kvinnor med fysisk funktionsnedsättning fås genom kurser och utbildning men också att mycket av den kunskap som används i det dagliga arbetet kommer från egen erfarenhet. Inte minst Sofia förmedlar att den mesta kunskapen faktiskt kommer från egna erfarenheter men hon förmedlar också att kunskaper kommer från arbetsgruppen på gemensamma möten. Här går det att se att socialsekreterarna och

Polanyi (2013) säger samma sak, att den tysta kunskapen i form av erfarenheter har betydelse i det praktiska arbetet.

Malin och Josefin beskriver att kommunikationen på deras arbetsplats sker genom samarbete med LSS och biståndshandläggare. De har också pratat mycket om relationsnära våld i samband med storföreläsningar, samt att de i denna kommun har ett stort och tydligt fokus på just relationsnära våld. Malin och Josefin får också frågor om när det blir en fortsättning på deras utbildning, vilket tyder på att personal runtom i deras kommun efterfrågar en dialog om relationsnära våld. Till exempel så hör kommunens sjuksköterskor men också deras utbildningssektor som förskolor och skolor av sig inför exempelvis ett arbetsplatsmöte (APT) och vill att Malin och Josefin kommer dit för att prata om frågor som rör relationsnära våld. En form av samverkan över professionsgränserna är att till exempel vårdcentraler efterfrågar informationsmaterial och kunskap från Josefin och Malin, som de kan lämna ut till patienter och lägga i sina väntrum så att den som berörs kan läsa mer även om de inte precis då vill berätta att de är utsatta för relationsnära våld.

Josefin beskriver att kommunikationen med kvinnojourer behöver bli bättre och att det behöver finnas en tillgänglighet på exempelvis kvinnojourer eller rum i boenden med särskilt stöd som kan ta emot en relationsvåldsutsatt kvinna med någon form av fysisk funktionsnedsättning. Detta stämmer överens med vad (Malmberg & Färm, 2008) beskrev om funktionsnedsättningen är osynliggörande eller rättssäkert och att även kvinnor med funktionsnedsättning behöver hanteras som en sårbar grupp. Någon som är beroende av hemtjänst eller annan form av stöd kan inte bara placeras på en kvinnojour av bland annat säkerhetsskäl. Malin beskriver att det på insatssidan behöver göras mycket, inte minst behövs en ökad samverkan över kommungränser.

Sofia beskriver att på deras arbetsplats kommuniceras kunskap om relationsnära våld främst på teammöten men det sker inte i någon stor omfattning utan mer när det framkommit att någon är utsatt för eller misstänks vara utsatt för relationsnära våld. Sofia beskriver också att när de sitter i team så tänker de ibland på hur det är för någon kvinna utifrån att hon är ihop med en viss man och de lyfter då att de behöver ställa frågan om relationsnära våld nästa gång de träffar kvinnan. Sofia beskriver att

det är bra att det finns instrument för att ställa frågor om relationsnära våld som till exempel FREDA, men hon beskriver samtidigt att de behöver prata mer aktivt om det relationsnära våldet mot kvinnor med fysisk funktionsnedsättning. "Vi har en förste (socialsekreterare) och en chef och en kompetent grupp så vi har medvetenhet om det och påminner varandra men ibland missar man liksom." Sofia beskriver här att de är en arbetsgrupp som har kompetens och medvetenhet om relationsnära våld mot kvinnor med fysisk funktionsnedsättning och att de har både en förste socialsekreterare och en chef som är med på teammötena. På dessa påminner de varandra om att det behöver pratas mer om relationsnära våld för att inte missa, eller för att våga, ställa frågan om relationsnära våld.

Sofia beskriver att de som söker sig till den del av socialtjänsten där hon arbetar oftast inte gör det för att man har sociala problem utan för att man måste ha kontakt med socialtjänsten utifrån att de behöver avlastning eller assistans för att ta hand om sitt barn. Hon beskriver också att frågan om relationsnära våld ibland blir väldigt onaturlig. Sofia nämner också att det finns en rädsla för att bli anmälda till JO för att man kränkt någon genom att ställa en opassande fråga.

6.9 Samverkan

Malin och Josefin beskriver att det finns en samverkan mellan olika enheter inom den kommun som dem är verksamma i. De beskriver att om det framkommer att det förekommer relationsnära våld mot någon med funktionsnedsättning så vänder sig handläggaren till Malin och Josefin för att rådgöra med dem om hur de ska gå vidare. "Vi har ett inarbetat samarbete med LSS handläggarna och med biståndshandläggarna, så nog tycker vi att det är en högst levande fråga. Man efterfrågar också ... ska vi ha någon fortsättning." Malin och Josefin ser bostadsbristen som ett problem när det gäller stöd till relationsvåldsutsatta kvinnor med funktionsnedsättning och beskriver att dem har tillgång till två jourlägenheter i kommunen för dem kvinnor som inte har någon annanstans att ta vägen. Problemet är att kvinnorna blir kvar där eftersom det är bostadsbrist och inte finns några lediga lägenheter. Här ser Malin och Josefin att det skulle behövas en diskussion i alla kommuner och över kommungränser för att kunna samverka så att det finns

möjlighet att hjälpa kvinnor med funktionsnedsättning som utsätts för relationsnära våld.

”Man kanske inte måste, behöver följa lagen precis, alltså följa lagen ska man ju göra men att man gör en annan bedömning utifrån den utsatta personen. Det kanske är så att herr Andersson får åka på avlastningshem om han går med på det lite oftare så att frun ska få vila upp sig, att det finns någon daglig verksamhet som man kan gå till lite mer än man kanske egentligen har rätt till. Man får göra andra bedömningar.” (Josefin)

Josefin beskriver att det behövs en tanke om att de boenden som finns och som erbjuder särskilt stöd och som tar emot den här gruppen vanligtvis, är vana vid olika typer av vårdbehov. Om några av dessa boenden också kunde ha en jourlägenhet som var anpassad för personer med funktionsnedsättning så skulle det vara lättare att finna skydd när någon hör av sig till dem och är utsatt för relationsnära våld och som av den anledningen inte kan bo kvar i sin hemmiljö. Malin tillägger att det också behöver arbetas med denna fråga över kommungränser, att samverkan behöver ske mer än vad det gör idag. ”Det behövs en diskussion i alla kommuner vad gör vi om en person är utsatt av sina syskon eller föräldrar eller partner på nåt sätt och behöver skyddas om man har ett aktiebolag med personer då som vårdar.” Malin och Josefin beskriver att det är bra att regeringarna genom åren har tillfört så pass mycket ekonomiska resurser att det är möjligt att jobba med den här typen av frågor. De ser att oavsett om man arbetar som socialsekreterare eller som handläggare inom LSS eller biståndsbedömning, som ju är två olika lagstiftningar – socialtjänstlagen och Lagen om särskilt stöd och service för vissa funktionsnedsatta, så behövs det en samverkan över gränserna. Ekström, (2014) beskriver att socialsekreterare uttryckt att boende, ekonomiskt stöd och samtalsstöd är de viktigaste insatserna medan de våldsutsatta kvinnorna belyst vikten av ett stöd i rättsprocessen, (Ekström, 2016). Detta stöd har inte någon av de tre socialsekreterarna lyft som ett prioriterat mål.

Relationsnära våld mot kvinnor med funktionsnedsättning behöver finnas med som en naturlig del att ställa frågor kring oavsett om man misstänker att det förekommer våld eller inte. Både Malin och Josefin är överens om att man behöver arbeta över

kommun- och regiongränser för att ge bästa möjliga stöd och nyttja den kunskap som finns när det gäller relationsnära våld mot kvinnor med fysisk funktionsnedsättning.

Relationsnära våld handlar till stor del om samverkan med myndigheter och Malmberg & Färm (2008, s 96) ställer frågan om funktionshinder är osynliggjort eller rättssäkert. Detta eftersom polismyndigheten har som mål att personer med funktionsnedsättning inte ska särbehandlas som en specifik grupp men som ändå ses som en sårbar kategori. Här menar Malmberg & Färm (2008) att en våldsutsatt kvinna med funktionsnedsättning kan få sämre utgångsläge i hanteringen av sitt ärende. De menar också att det som finns nedskrivet om att funktionsnedsatta kvinnor inte ska särbehandlas gör att dessa kvinnor oavsiktligt blir osynliggjorda både när det gäller hur och att de utsatts för brott. Detta beskrev också en av socialsekreterarna som problematiskt när det gäller att finna boende som kan ta emot en kvinna med fysisk funktionsnedsättning som är i behov av till exempel hemtjänst.

6.10 Tillgänglighet

Josefin beskriver att det behövs ett arbete när det gäller att få bättre tillgänglighet på kvinnojourer så att dessa kan ta emot kvinnor med funktionsnedsättning.

Kvinnjourer har ingen personal som kan hjälpa till med ett eventuellt vårdbehov och en kvinna som är i behov av hemtjänst eller liknande insatser så är det idag svårt att kunna vistas på en kvinnojour. Detta stämmer överens med det Finndahl (2011) beskriver gällande både kvinno- såväl som brottsofferjourer och att deras erfarenhet av kvinnor med fysisk funktionsnedsättning är bristfällig. Av socialsekreterarna är det endast Malin och Josefin som tar upp problematiken med bristande tillgänglighet.

”Vi jobbar ju mycket ... mot kvinnojourer till exempel och det är ändå få kvinnojourer där som kan ta emot personer i exempelvis rullstol, eller som kanske är i behov av hemtjänst och liknande”. Josefin beskriver här att det på insatssidan behöver göras mycket för att göra det möjligt för kvinnor som har fysiska funktionsnedsättningar och som på grund av dessa sitter i rullstol. Om någon inte kan bo kvar hemma och det inte finns någon kvinnojour som är tillgänglig för att ta emot, då blir det problematiskt beskriver Josefin. Om det hade varit en kvinna utan funktionsnedsättning så hade vi kunnat använda oss av kvinnojouren men det faller då den inte är tillgänglig. Josefin

beskriver vidare att det är svårt som det är att hitta lediga platser och att då dessutom hitta en som är tillgänglig är ännu svårare, utifrån att det är en kvinna som också är behov av utomstående stöd. "Man får göra egna paketlösningar på det och insatser kring det." (Malin)

Både Malin och Josefin beskriver problematiken med att hitta platser till någon som inte har någon form av funktionsnedsättning på till exempel en kvinnojour och att det är ännu svårare att hitta till någon med exempelvis rullstol. Kommunikation om hur det går att lösa behovet av stöd och service via hemtjänst, och att då få en kontinuitet och inte olika personer som kommer, samt få hemtjänsten att förstå att det handlar om skyddat boende och att det är ytterst viktigt att inte prata om vem eller vart man ska. Dem beskriver också att personalen på en kvinnojour inte kan vara behjälpliga med ett vårdbehov och att det hade varit önskvärt med någon slags jourlägenhet som var tillgänglig i kommunen. "Sverige är litet. Nån säger till nån som säger till nån." (Josefin). Problemet som Malin och Josefin lyfter när det gäller hemtjänst är det med kontinuitet och att det behöver vara samma personer som kommer. Det går inte att skicka hur många olika personer som helst till ett skyddat boende eftersom det ökar risken för att förövaren får vetskap om var någonstans kvinnan finns. Det skulle skapa otrygghet inte bara för den kvinnan utan för alla som finns på det skyddade boendet. Sanna tar upp något som ingen av de övriga socialsekreterarna har lyft och det är att där hon arbetar så har hon aldrig mött en kvinna med fysisk funktionsnedsättning som har sökt stöd för sin våldsutsatthet och då inte heller stött på problematiken med bristande tillgänglighet.

7. Sammanfattande diskussion

Mitt syfte med studie har varit att ta reda på vilka typer av kunskaper som socialsekreterare har när det gäller relationsnära våld mot kvinnor med fysiska funktionsnedsättningar.

Jag har intervjuat fem socialsekreterare och studerat hyr fyra kommuner på sina hemsidor beskriver relationsnära våld mot kvinnor med fysisk funktionsnedsättning. De socialsekreterare jag har intervjuat samt kommunernas hemsidor beskriver att det finns en del kunskap om relationsnära våld mot kvinnor med fysisk

funktionsnedsättning som antingen kommer från utbildning eller från praktisk erfarenhet. Det som blir tydligt är att det finns en del brister när det gäller tillgänglighet och i samverkan med till exempel kvinnojourer och brottsofferjourer när det gäller kvinnor med fysisk funktionsnedsättning vilket leder till problem vid placering på ett skyddat boende om kvinnan också har ett vårdbehov som behöver tillfredsställas. Socialsekreterarna har också beskrivit att relationsnära våld i kombination med fysisk funktionsnedsättning är komplext vilket ställer andra krav på stöd och insatser gentemot dessa kvinnor eftersom även andra professioner som kommer i kontakt med dessa kvinnor behöver ha kunskap om problemet relationsnära våld.

De definitioner som socialsekreterarna gör när det gäller relationsnära våld är överensstämmande med den definition som socialstyrelsen har. Däremot så var det ingen som nämnde relationsnära våld utifrån hedersrelaterat våld, syskon, släkt eller samkönat förhållande, men dessa finns med på kommunernas hemsidor. Samverkan med LSS och biståndshandläggare har beskrivits som viktig när det gäller kvinnor med funktionsnedsättning som utsätts för relationsnära våld. Det blev också tydligt att kvinnor med fysisk funktionsnedsättning ses som en riskgrupp där möjligheten för relationsnära våld är högre jämfört med kvinnor utan funktionsnedsättning.

Det har visat sig under arbetets gång att den tysta kunskapen, alltså den som kommer från erfarenhet och som inte alltid går att sätta ord på, är kunskap som används av socialsekreterare i arbetet med funktionsnedsatta kvinnor som utsätts för relationsnära våld.

Jag har förstått att det länge saknades kunskap om relationsnära våld mot kvinnor med funktionsnedsättning men att det på senare tid börjat komma en del forskning på området. Det skulle kunna hänga ihop med att det historiskt sett har skett en förändring när det gäller relationsnära våld. Från början sågs relationsnära våld mer som något privat och inget som samhället skulle lägga sig i. Det har sedan gått till att bli ett accepterat socialt problem där samhället fått ett ökat ansvar i frågan relationsnära våld. Det i sin tur har gjort att förståelsen och kunskapen har ökat samt att det finns flera olika kurser och utbildningar som berör relationsnära våld. Samtidigt så är det inte självklart att yrkesutövare har formell kunskap om

relationsnära våld mot kvinnor med funktionsnedsättning, vilket visat sig efter de intervjuer jag gjort där socialsekreterarna antingen haft kunskap om funktionsnedsättning eller relationsnära våld men inte kombinerat.

Dijkstra (2014) tar upp det här med tyst kunskap i kombination med relationsnära våld utifrån var yrkesaktivs kunskap om detta våld kom ifrån och hon utgår till stor del från Polanyis tankar om den tysta kunskapen. Båda typerna av kunskap, formell och informell (tyst) är viktig att ha med sig när man arbetar med svårare frågor, som relationsnära våld mot kvinnor med fysisk funktionsnedsättning är.

När det gäller kunskap så finns även den mer informella kunskapen, den som bygger på erfarenhet, antingen från sig själv eller från att ha arbetat med den typen av ärenden. Den tysta kunskapen, den som inte går att uttala och som har sin grund i det tysta är som jag har sett under det här arbetet en viktig del av hur socialsekreterare har fått sina kunskaper om relationsnära våld mot kvinnor med funktionsnedsättning. Det är som jag ser det oundvikligt att nyttja sin egen erfarenhet och den kunskap som denna erfarenhet har genererat, oavsett om den kommer från egen erfarenhet av våldsutsatthet eller om den kommer från arbete med frågan.

7.1 Förslag till framtida forskning

Under intervjuerna framkom en intressant frågeställning när det gäller tillgänglighet till kvinnojourer för kvinnor som både har ett skyddsbehov och ett vårdbehov, och att det inte är självklart enkelt att hitta en lösning på. Det verkar inte som att någon har skrivit något om just det, vilket skulle kunna vara ett framtida område att studera utifrån frågor som hur socialtjänsten möter vårdbehovet under omständigheten att någon med funktionsnedsättning behöver till exempel hemtjänst och skyddat boende.

Referenser

Brottsbalk (1962:700),
<http://www.notisum.se/Pub/Doc.aspx?url=/rnp/sls/lag/19620700.htm> (2016-11-23)

Brottsförebyggande rådet (2007), *Våld mot personer med funktionshinder*, Rapport 2007:26, Brottsförebyggande rådet, Stockholm

Bryman, Alan, *Samhällsvetenskapliga metoder*, (2010), uppl 1:1, Liber, Malmö

Ekström, Veronica (2016), *Det besvärliga våldet. Socialtjänstens stöd till kvinnor som utsatts för våld i nära relationer*, Filosofiska fakulteten, Linköpings Universitet, Linköping

Dijkstra, Sietske (2014), *Reaching out for skilful performance: the importance of tacit knowing in the handling of domestic violence*, *Appraisal*, vol 10, England

Drury-Hudson, Julie (1999), *Decision making in Chil Protection: The Use of Theoretical, Empirical and Procedural Knowledge by Novices and Experts and Implications for Fieldwork Placement*, in *Social Work*, nr 29, 147-149, British Journal, England

Finndahl, Kerstin (2001) *Våga se: en studie om förekomsten av våld mot kvinnor med funktionshinder*. Stockholm: Forum – Kvinnor och handikapp.

Förenta Nationerna (2016), *Definition våld i nära relationer*,
<http://kvinnofridslinjen.se/index.php?page=om-vald-mot-kvinnor>, (2016-11-03)

Heimer, G & Berglund, A, *Våld mot kvinnor med funktionsnedsättning*, (Rapport 2013:1), Nationellt Centrum för kvinnofrid, Uppsala Universitet, Uppsala

Isdal, Per, (2008), *Meningen med våld*, Gothia, Stockholm

Malmberg, Denise & Färm, Kerstin (2008), *Dolda brottsoffer. Polismyndighetens och socialtjänstens hantering av brott och övergrepp mot personer med funktionshinder*, Uppsala, Centrum för genusvetenskap

Mattsson, Tina (2011), *Våldets komplexitet och gamla paradig. Om utmaningar och svårigheter i arbetet med våld i nära relationer*. Lund: Socialhögskolan.

Nationellt Centrum för Kvinnofrid, *Barn som upplever våld*,
<http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/barn-som-upplever-vald/barn-som-upplever-vald/>, (2016-12-17)

Polanyi, Michael, (2013), *Den tysta dimensionen*, Daidalos, Göteborg

Riksdagen (2016), svensk författningssamling, lagar/förslag och propositioner, URL
<https://www.notisum.se/rnp/sls/sfs/20160508.pdf> (2016-11-22)

Regeringen (2006), svensk författningssamling, lagar/förslag och propositioner, URL, <http://www.gov.se/contentassets/94dd89da483e4bb4bed388bc3e72c0e3/barn-som-bevittnat-vald>, (2016-12-17)

Rosen B Daniel, (2006) *Violence and Exploitation against Women and Girls with Disability*, New York Academy of Sciences, nr 1087, New York

Sahlström, Ingegerd, (2001), *När man slår mot det som gör ont, våld mot kvinnor med funktionshinder*, Nationellt Centrum för kvinnofrid, Uppsala Universitet, Uppsala

Socialstyrelsen, *Barn som bevittnar våld*, <http://www.socialstyrelsen.se/valds-ochbrottsrelateradefragor/barnsombevittnarvald>, (2016-12-17)

Socialstyrelsen, *Våldsutsatta kvinnor med funktionsnedsättning, en glömd grupp*, <http://www.socialstyrelsen.se/nyheter/2011september/valdsutsattakvinnormedfunktionsnedsattning-utbildningsmaterial>, (2016-11-03)

Statens Offentliga Utredningar (2006), *Att ta ansvar för sina insatser, Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor*, SOU 2006:65, Stockholm

Torgny, Karin, *Dubbelt Utsatt, om våld mot kvinnor med funktionsnedsättning*, (2008), Bräcke Diakoni, Göteborg

Bilagor

Bilaga 1: Intervjuguide

Definition

1. Hur definierar du relationsnära våld?
2. Beskriv de situationer med relationsnära våld som du har fått kännedom om genom ditt arbete?
3. Hur vanligt uppfattar du att relationsnära våld mot kvinnor med fysisk funktionsnedsättning (dubbelt utsatta) är?

Kompetens

4. Vad tycker du det krävs för kompetens hos dem som möter dubbelt utsatta?
5. Varifrån har du/ni fått denna kompetens?
6. Beskriv den kompetens som finns på denna arbetsplats när det gäller relationsnära våld mot kvinnor med fysisk funktionsnedsättning på denna arbetsplats?

Kommunikation

7. På vilket sätt pratar ni om den här gruppen (dubbelt utsatta) på denna arbetsplats?
8. Hur resonerar ni kring eventuella barn som finns med i bilden?
9. Vad tycker du behöver utvecklas i stödet kring gruppen dubbelt utsatta?

Bilaga 2: Informationsbrev

Information om uppsatsarbete om socialsekreterares kunskaper om relationsnära våld mot kvinnor med funktionsnedsättning

Jag heter Linda Mathiasson, och jag läser sjätte terminen på Socionomprogrammet på Lunds Universitet, Campus Helsingborg. Den här terminen skriver jag kandidatuppsatsen (C-uppsats). Uppsatsen handlar om "socialsekreterares kunskaper om relationsnära våld mot kvinnor med fysisk funktionsnedsättning". Kvinnor som utsätts för våld av en person som de är beroende av på grund av funktionsnedsättning kan ses som dubbelt utsatta. Syftet med uppsatsen är att undersöka vilka typer av kunskaper som socialsekreterare har om dubbelt utsatta.

Uppsatsen ska baseras på intervjuer med socialsekreterare i två olika kommuner, en större och en mindre. Jag söker därför på detta sätt socialsekreterare att intervjua. Intervjuerna tar cirka en timme och kommer att ske på en plats som den intervjuade själv får välja.

Jag skulle behöva din hjälp med att finna en till två socialsekreterare att intervjua för denna undersökning.

Det insamlade materialet kommer att bearbetas och hanteras med varsamhet och avidentifieras så att det inte går att identifiera vem som sagt vad. Medverkande socialsekreterare kan när som helst under studiens gång välja att lämna studien. När uppsatsen är klar och godkänd så kommer intervjumaterialet att förstöras. Den slutliga uppsatsen kommer finnas tillgänglig på Lunds Universitetsbiblioteks databas för uppsatser, vilken är tillgänglig för alla.

Ytterligare information om undersökningen ges om det önskas av:

Student: Linda Mathiasson, linda.mathiasson.665@student.lu.se

Handledare: Maria Bangura Arvidson, maria.bangura_arvidsson@soch.lu.se

Jag kommer att höra av mig till er om ett par dagar och höra om du har möjlighet att hjälpa mig få kontakt med socialsekreterare hos er.

Helsingborg, 2016-11-16

Linda Mathiasson
student